

SISÄMARKKINOIDEN
HARMONISOINTIVIRASTO
(TAVARAMERKIT JA MALLIT)

EUROOPAN KANSALAISET ja HENKINEN OMAISUUS: KÄSITYS, TUNTEMUS JA KÄYTTÄYTYMINEN

TIIVISTELMÄ

Euroopan kansalaisia ja henkistä omaisuutta koskevan kvantitatiivisen tutkimuksen tuloksia on hienosäädetty kvalitatiivisessa vaiheessa saatujen tietojen ja kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Selvittelyn ensimmäisestä osasta selviää, että Euroopan kansalaiset suhtautuvat teollis- ja tekijänoikeuksiin pääosin myönteisesti. Ne nähdään tärkeinä taloudellisen ja sosiaalisen organisoitumisen tukipilarina kotimaassa, ja kansalaiset suhtautuvat myönteisesti niihin liittyviin asetuksiin ja asetusten täytäntöönpanoon. Tulokset osoittavat kuitenkin myös, että vaikka vain kymmenesosa eurooppalaisista myöntää avoimesti rikkoneensa tekijänoikeuksia viimeksi kuluneen vuoden aikana, yli kolmasosa suvaitsee tällaisen käyttäytymisen omakohtaisesti.

Tämä ristiriita perustuu siihen, etteivät nämä kaksi suhtautumistapaa sulje toisiaan pois. Enemmistö EU:n kansalaisista kannattaa vahvasti teollis- ja tekijänoikeuksia, mutta on kuitenkin sitä mieltä, että sääntöjen rikkominen henkilökohtaisesti voi olla hyväksyttävää vähäisen ostovoiman vuoksi tai protestina markkinatalouteen ja merkkituotteisiin perustuvaa talousmallia vastaan. Tämä ilmeinen ristiriita tuo esiin yhteisten (koko yhteiskuntaa koskevien) periaatteiden ja käytännöllisen, todennäköisesti yksilökeskeisemmän elämäntavan välisen kuilun.

Tällainen vastakkaisuus saattaa johtua osittain siitä, ettei teollis- ja tekijänoikeuksien arvoa ymmärretä. Lisäksi eurooppalaisten suuri enemmistö uskoo, että henkisen omaisuuden suoja ei hyödytä ensisijaisesti tavallisia kuluttajia ja kansalaisia, vaan pikemminkin liiketoimintaa ja taidealan eliittiä. Kun EU:n kansalaisilta kysyttiin, kuka hyötyy henkisen omaisuuden suojasta eniten, vain 11 % mainitsi kuluttajat ja alle 20 % toi esiin pk-yritykset. Toisaalta yli 40 % vastaajista nimesi henkisen omaisuuden suojan suurimmiksi edunsaajiksi suuret yritykset ja kuuluisat artistit sekä jossain määrin myös keksijät.

Niinpä on tarpeen kertoa, mitä hyötyä henkisestä omaisuudesta on Euroopan kansalaisille heidän jokapäiväisessä elämässään. Tämä koskee erityisesti nuoria ikäluokkia, jotka suhtautuvat asiaan merkitsevästi eri tavalla kuin muut ikäryhmät.

TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSET OVAT SEURAAVAT:

I – EUROOPPALAISET OVAT SITOUTUNEET HENKISEN OMAISUUDEN PERIAATTEISIIN

Eurooppalaiset näkevät henkisen omaisuuden perustavanlaatuisena osana kotimaansa taloudellista ja sosiaalista organisoitumista. Siitä vallitsee yhteisymmärrys, että henkisen omaisuuden suoja on oikeutettu tapa palkita taiteellista luomistyötä sekä tapa varmistaa tuotteiden ja palveluiden laatu ja parantaa sitä.

- 96 % EU:n kansalaisista pitää tärkeänä sitä, että keksijät, luovan työn tekijät ja esiintyvät taiteilijat voivat suojella oikeuksiaan ja saada työstään palkkaa.
- 86 % EU:n kansalaisista pitää henkisen omaisuuden suojaamista tärkeänä, sillä se edesauttaa tuotteiden ja palveluiden laadun varmistamista ja parantamista.

EU:n kansalaiset tunnustavat myös yleisesti, että henkisellä omaisuudella on suuri merkitys innovoinnille ja taloudelliselle suorituskyvyllle.

- 76 %:lle EU:n kansalaisista katsoo, että innovaatiot ja henkinen omaisuus kulkevat käsi kädessä eikä niitä voi erottaa toisistaan.
- 69 % on sitä mieltä, että yritykset, jotka luovat paljon henkistä omaisuutta, synnyttävät huomattavasti enemmän työpaikkoja ja talouskasvua kuin muut yritykset.
- 67 % EU:n kansalaisista on sitä mieltä, että henkisen omaisuuden suojan puuttuminen johtaisi talouden kaaokseen.

Siksi hyvin suuri enemmistö eurooppalaisista tuomitsee henkisen omaisuuden suojan rikkomisen ja erityisesti väärennettyjen tuotteiden ostamisen. Ainoastaan pieni vähemmistö EU:n kansalaisista pitää tällaista toimintaa hyväksyttävänä.

- 84 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on eri mieltä seuraavasta väittämästä: "väärennettyjen tuotteiden ostaminen on hyväksyttävää, kun kyseessä ovat luksustuotteet".
- 79 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on eri mieltä seuraavasta väittämästä: "väärennettyjen tuotteiden ostaminen on hyväksyttävää, jos alkuperäistuotteita ei ole saatavilla ostajan kotimaassa".
- 74 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on eri mieltä seuraavasta väittämästä: "väärennettyjen tuotteiden ostaminen on hyväksyttävää, jos alkuperäistuotteiden hinta on liian korkea".
- 81 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan "väärennettyjen tuotteiden ostaminen tuhoaa yrityksiä ja työpaikkoja".
- 71 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan "väärennettyjen tuotteiden ostaminen tukee lapsityövoiman käyttöä ja laitonta kauppaa".

Hyvin pieni osa tutkimukseen osallistuneesta eurooppalaisesta väestöstä ilmoitti kuitenkaan ostaneensa väärennettyjä tuotteita ja/tai ladanneensa sisältöä laittomasti: yli yhdeksän kymmenestä eurooppalaisesta sanoi, ettei ollut ostanut mitään väärennettyjä tuotteita tai ladannut mitään laittomasti viimeksi kuluneen vuoden aikana.

- 9 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista ilmoitti käyttäneensä, ladanneensa tai suoratoistaneensa laitonta sisältöä tarkoituksellisesti internetistä viimeksi kuluneen vuoden aikana.
- 4 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista ilmoitti ostaneensa väärennettyjä tuotteita tarkoituksellisesti ja 6 % ilmoitti ostaneensa väärennettyjä tuotteita, koska heitä oli johdettu harhaan.

Tiedot väestöstä voivat kuitenkin tuoda mielenkiintoisen lisän tulosten hienosäätöön:

- Iällä on erityisen suuri vaikutus internetin suojatun sisällön laittomaan lataamiseen ja käyttämiseen: 26 % 15–24-vuotiaista ilmoitti ladanneensa tai käyttäneensä tekijänoikeussuojattua sisältöä laittomasti viimeksi kuluneen vuoden aikana. Yleisyys laskee iän myötä siten, että vastaava luku 25–34-vuotiaiden keskuudessa on 17 %, 35–44-vuotiaiden keskuudessa 9 %, 45–54-vuotiaiden keskuudessa 5 % ja yli 55-vuotiaiden keskuudessa alle 2 %.

- Naisilla ja miehillä on ilmoitusten mukaan hyvin samankaltaiset väärennetyjen tuotteiden ostotottumukset, mutta sisällön laiton lataaminen oli viimeksi kuluneen vuoden aikana yli kaksi kertaa yleisempää miesten keskuudessa (13 %) kuin naisten keskuudessa (6 %). Tämä suuntaus koskee myös 15–24-vuotiaiden ikäryhmää, jossa väärennetyjä tuotteita ostaneiden miesten määrä (7 %) vastasi naisten määrää (5 %), mutta niiden miesten osuus, jotka ilmoittivat käyttäneensä, ladanneensa tai suoratoistaneensa laitonta sisältöä tarkoituksellisesti internetistä viimeksi kuluneen vuoden aikana, oli 10 prosenttiyksikköä suurempi (31 %) kuin samaan ikäryhmään kuuluvien naisten (21 %).
- Koulutustaso ei näytä vaikuttavan väärennetyjen tuotteiden tarkoitukselliseen ostamiseen, mutta sen vaikutus on merkitsevä sisällön laittomaan lataamiseen, suoratoistamiseen ja käyttöön: 3 % eurooppalaisista, jotka ovat lopettaneet opiskelun ennen viittätoista ikävuotta, ilmoitti käyttäneensä tai ladanneensa tekijänoikeussuojattua sisältöä laittomasti viimeksi kuluneen vuoden aikana. Tämä osuus kasvaa siten, että vastaava luku on 16–19-vuotiaina opintonsa päättäneiden keskuudessa 6 %, yli 20-vuotiaina opintonsa päättäneiden keskuudessa 10 % ja yhä opiskelevien keskuudessa 27 %. Luvut vaihtelevat myös jäsenvaltion ja Euroopan unioniin liittymisajankohdan mukaan: Vuoden 2004 jälkeen liittyneiden jäsenvaltioiden kansalaisista 13 % ilmoitti ostaneensa väärennetyjä tuotteita viimeksi kuluneen vuoden aikana, kun vastaava luku on vain kolmasosa (4 %) viidessätoista muussa jäsenvaltiossa. Tämä ero ei koske sisällön laitonta latausta tai käyttöä, jonka osalta erot ovat hyvin pieniä.

II – HENKISEN OMAISUUDEN PERIAATTEILLE TEORIASSA ANNETTAVAN TUEN TAUSTALLA ON MONIMUTKAINEN JA RISTIRIITAINENKIN TODELLISUUS

Suhtautuminen henkisen omaisuuden suojaan vaikuttaisi yleensä periaatteessa myönteiseltä. Tätä on kuitenkin syytä verrata syvälliseen subjektiiviseen analyysiin.

Eurooppalaisten henkisen omaisuuden ja siihen liittyvien käsitteiden tuntemus on kaikkea muuta kuin yhtenäinen. Oma arvio (subjektiivinen) tuntemuksesta sekä verifioitu (objektiivinen) tuntemus eroavat toisistaan merkittävästi.

Eurooppalaisten oma arvio henkisen omaisuuden tuntemuksestaan sekä todellinen objektiivinen tuntemus ovat selkeässä ristiriidassa.

Kolme neljäsosaa eurooppalaisista sanoo ymmärtävänsä termin ”henkinen omaisuus” sekä siihen liittyvät termit, kuten patentit, tekijänoikeudet ja tavaramerkit.

- 73 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista sanoo ymmärtävänsä hyvin termin ”henkinen omaisuus”.
- 85 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista sanoo ymmärtävänsä hyvin termin ”tekijänoikeus”.
- 79 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista sanoo ymmärtävänsä hyvin termin ”patentti”.

Objektiivisen tiedon indikaattorit antavat kuitenkin toisenlaisen kuvan: ainoastaan 13 %:lla eurooppalaisista on hyvät tiedot siitä, mitä ”henkinen omaisuus” tarkoittaa, 51 %:lla on kohtalaiset tiedot ja 37 %:lla on heikot tiedot.

- 46 % tutkimukseen osallistuneista eurooppalaisista tietää, että väittämä ”kuka tahansa voi tietyn ajan kuluttua kopioida laillisesti patentoituja keksintöjä” pitää paikkansa.

- 34 % tutkimukseen osallistuneista eurooppalaisista tietää, että väittämä ”maantieteelliset merkinnät ovat tuotteeseen merkittäviä tietoja, joiden perusteella voi tunnistaa valmistajan reklaamaatiolanteessa” ei pidä paikkaansa.
- 44 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista tietää, että väittämä ”tuotteen mallia ei voi suojata, vaan ainoastaan logot ja tuotenimet voi suojata” ei pidä paikkaansa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että henkinen omaisuus ja siihen liittyvät pääkäsitteet ovat eurooppalaisille tuttuja, mutta niitä ei ymmärretä yksityiskohtaisesti.

Lisäksi eurooppalaiset ovat sitoutuneet älyllisesti henkisen omaisuuden periaatteisiin, mutta ajatusta henkisen omaisuuden suojan rikkomisesta pidetään tietyissä määrin hyväksyttävänä.

Merkitsevä vähemmistö eurooppalaisista (noin kolmasosa) suhtautuu väärentämiseen myönteisesti ja näkee sen ”fiksuna” tapana säilyttää ostovoima sekä ”protestina” suuria brändejä ja epätasapainoista talousjärjestelmää vastaan.

Väärentäminen tuomitaan eettisellä tasolla ja sen katsotaan aiheuttavan hyvin kielteisiä seurauksia makrotalouden tasolla, mutta siihen saatetaan suhtautua myönteisemmin, jos asiaa käsitellään yksilöllisessä valossa ja henkilökohtaisen hyödyn näkökulmasta.

- 34 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan ”väärennettyjen tuotteiden ostaminen on fiksua, koska silloin saa haluamansa tuotteet omaa ostovoimaa säästäen”.
- 38 % tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisista on samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan ”väärennettyjen tuotteiden ostaminen on protesti ja tapa vastustaa markkinavetoista taloutta sekä suuria brändejä”.

Näkemykset eivät ole yhtä yleisiä EU:n eri väestöryhmissä. Niiden yleisyyteen vaikuttavat vastaajan ikä, ammatti ja asuinmaa. Kaksi väittämää, joissa väärennösten ostaminen nähdään ”protestina” ja/tai ”fiksuna ostokäyttäytymisenä”, noudattavat samanlaista kaavaa:

- **Ikä näyttää olevan merkittävässä asemassa.** Mitä nuoremasta EU:n kansalaisesta on kyse, sitä todennäköisemmin hän yhtyy näihin väittämiin. 49 % 15–24-vuotiaista EU:n kansalaisista katsoo, että väärennösten ostamista voidaan pitää ”protestina”. Tämä luku laskee johdonmukaisesti iän myötä: vastaava luku 25–34-vuotiaissa on 44 %, 35–44-vuotiaissa 38 %, 45–54-vuotiaissa 35 %, 55–64-vuotiaissa 34 % ja vähintään 65-vuotiaissa 32 %. 52 % 15–24-vuotiaista EU:n kansalaista katsoo, että väärennösten ostaminen on ”fiksua ostokäyttäytymistä”. Myös tämä luku laskee iän myötä: vastaava luku 25–34-vuotiaissa on 39 %, 35–44-vuotiaissa 34 %, 45–54-vuotiaissa 31 %, 55–64-vuotiaissa 29 % ja vähintään 65-vuotiaissa 25 %.
- Näkemykset vaihtelevat merkittävästi myös vastaajan ammatin mukaan. EU:n työtä hakevista kansalaisista 50 % katsoo, että väärennösten ostamista voidaan pitää ”protestina”, kun keskimääräinen luku EU:n kansalaisten keskuudessa on 38 %. Tulos on myös suurempi, jos vastaaja kuuluu ryhmään ”esimiehet ja työnjohtajat” (46 %) tai ”manuaalisen työn tekijät” (44 %), mutta luku on suurin ryhmässä ”**opiskelijat**” (50 %, suurin eri ammattiryhmissä mitattu luku).

- **Koulutustaso ei vaikuta tämän kysymyksen tuloksiin lineaarisesti. Voidaan kuitenkin todeta, että pisimpään opiskelleet kansalaiset (yli 20-vuotiaina opintonsa päättäneet) olivat väittämästä harvimminkin samaa mieltä (35 % katsoo, että väärennösten ostamista voidaan pitää "protestina").**
- **Vuoden 2004 jälkeen liittyneiden jäsenvaltioiden kansalaisista merkitsevästi suurempi osa yhtyi näihin kahteen väittämään (45 % katsoo, että väärennösten ostamista voidaan pitää "protestina") kuin muiden jäsenvaltioiden kansalaisista (36 % heistä on samaa mieltä).**

Eurooppalaisten nuorimman sukupolven käsitysten ja asenteiden analyysi osoittaa, että 15–24-vuotiaat kansalaiset suhtautuvat väärentämiseen ja sisällön laittomaan lataamiseen suvaitsevaisimmin.

Edellä mainittujen tulosten lisäksi nuori sukupolvi on erityisen taipuvainen ajattelemaan, että tekijänoikeussuojatun sisällön laiton lataaminen tai käyttäminen on hyväksyttävää, vaikka sukupolven enemmistö hyväksyykin henkisen omaisuuden yleispätevät periaatteet.

- 22 % eurooppalaisista pitää tekijänoikeussuojatun sisällön laitonta lataamista tai käyttämistä hyväksyttävänä, jos laillista vaihtoehtoa ei kotimaassa ole. Tämä luku on 20 prosenttiyksikköä suurempi 15–24-vuotiaiden keskuudessa (42 %).
- 42 % eurooppalaisista pitää tekijänoikeussuojatun sisällön laitonta lataamista tai käyttämistä hyväksyttävänä, jos se on tarkoitettu omaan käyttöön. Tämä luku on 15 prosenttiyksikköä suurempi 15–24-vuotiaiden keskuudessa (57 %).

Vastaukset henkisen omaisuuden suurimmista edunsaajista saattavat selittää ristiriitaa.

Kun eurooppalaisilta kysyttiin, kuka hyötyy henkisen omaisuuden suojaamisesta eniten, ainoastaan noin kymmenes valitsi vastauksen "itseni kaltaiset kuluttajat". Huomattavasti useammat nimesivät suuret yritykset ja menestyvät artistit näiden sääntöjen ja niiden täytäntöönpanon suurimmiksi edunsaajiksi.

Tämä voi kuvata sellaista käsitystä, että henkisen omaisuuden suoja palvelee ainoastaan eliitin etua, ja osoittaa, että monet eivät ymmärrä tai hyväksy ajatusta, että siitä hyötyvät kaikki Euroopan kansalaiset.

Laillinen tarjonta

Osa tästä osiosta keskittyi tavanomaisen tekijänoikeussuojatun sisällön (musiikin, elokuvien, TV-ohjelmien, kirjojen, suorien urheilulähetysten, valokuvien, sanomalehtien ja videopelien) lailliseen tarjontaan internetissä.

Ihmisten tiedot laillisista lataamisvaihtoehdoista vaihtelevat merkitsevästi sisällön mukaan. Tieto on yleistä musiikin osalta (65 % eurooppalaisista tietää, että heidän kotimaassaan on laillisesti tarjolla ladattavaa tai suoratoistettavaa musiikkia, ja yli puolet väestöstä tietää saman elokuvista (56 %), sanomalehdistä (55 %), tv-sarjoista (51 %) ja kirjoista (50 %), mutta alle puolet videopeleistä (46 %), valokuvista (46 %) ja urheilutapahtumien suorasta sisällöstä (44 %).

Tieto internetin laillisesta tarjonnasta vaihtelee suuresti maittain. Olipa sisältö mikä hyvänsä, laillinen tarjonta on systemaattisesti tunnetuinta pohjoismaissa (Tanska, Ruotsi ja Suomi), anglosaksisissa maissa (Yhdistynyt kuningaskunta ja

Irlanti), Belgiassa ja Alankomaissa. Tietoisuus on vähäisintä ja paljon alle eurooppalaisen keskiarvon Kroatiassa, Bulgariassa, Romaniassa, Puolassa, Maltalla ja Italiassa. Nuoret sukupolvet, jotka ovat alttiimpia sisällön laittomalle lataamiselle, ovat paljon muita paremmin selvillä laillisesta tarjonnasta. Olipa testattu sisältö mikä hyvänsä, tieto laillisesta tarjonnasta on nuorten sukupolvien keskuudessa vähintään 8 prosenttiyksikköä eurooppalaista keskiarvoa suurempi:

- 83 % 15–24-vuotiaista tietää, että musiikkia on laillisesti tarjolla verkossa.
- Yli kaksi kolmasosaa 15–24-vuotiaista tietää, että elokuvia (67 %) ja tv-sarjoja (65 %) on laillisesti tarjolla.
- Kuusi kymmenestä vastaajasta sanoo tietävänsä, miten voi käyttää laillisesti sanomalehtiä (63 %), valokuvia (62 %) ja kirjoja (60 %).
- Nuoren sukupolven enemmistö tietää, miten voi käyttää laillisesti videopelejä (55 %) ja suoria urheilulähettyksiä (55 %).

Eurooppalaiset suhtautuvat myönteisesti laillisen tarjonnan laatuun ja monipuolisuuteen. Pieni mutta merkitsevä osuus 15–24-vuotiaista eli noin yksi kolmannes pitää kuitenkin laitonta tarjontaa houkuttelevampana:

- 55 % eurooppalaisista uskoo, että ”laillisen tarjonnan sisällön laatu on vähintään yhtä hyvä kuin laittoman tarjonnan”, ja 27 % on eri mieltä. Nuorilla ikäluokilla, jotka tuntevat kummankin tarjonnan hyvin, vastaavat luvut ovat 63 ja 33 % (15–24-vuotiaat) sekä 61 ja 30 % (25–34-vuotiaat). Yksi kolmasosa nuorista eurooppalaisista siis uskoo, että laittoman tarjonnan laatu on laillista parempi.
- 50 % eurooppalaisista tietää, että laillinen tarjonta on vähintäänkin yhtä monipuolista kuin laiton, ja 30 % on tästä eri mieltä. Nuorilla vastaavat luvut ovat 55 ja 39 % (15–24-vuotiaat) sekä 54 ja 37 % (25–34-vuotiaat). Lähes neljä nuorta eurooppalaista kymmenestä ilmoittaa, että internetin laitton tarjonta on monipuolisempaa kuin laillinen tarjonta.
- 19 % eurooppalaisista ei tiennyt, onko musiikkia tai videoita sisältävä lataussivusto laillinen, ja 12 % otti selvää lataussivuston laillisuudesta. On merkille pantavaa, että nämä luvut ovat paljon suurempia 15–24-vuotiaiden keskuudessa, sillä 42 % ei tiennyt, onko musiikkia tai videoita sisältävä lataussivusto laillinen, ja 26 % otti selvää lataussivuston laillisuudesta.

Laillisen tarjonnan olemassaolo ja tällaisen tarjonnan tunteminen saattavat vaikuttaa sisällön laittomaan lataamiseen, sillä 80 % eurooppalaisista on samaa mieltä seuraavasta väittämästä: ”jos edullinen laillinen vaihtoehto on saatavissa, käytän/lataan/suoratoistan sisältöä mieluummin laillisilta alustoilta kuin laittomasti”. Tämä luku on täsmälleen sama 15–24-vuotiaiden kansalaisten keskuudessa.